

ANTROPOLOGIN YLITULKINTOJA INTIASSA

Antropologian pyrkimys löytää konkreettisista havainnoista syvällisiä merkityksiä voi joskus johtaa tulkintavirheisiin. Jukka Jouhki huomasi kenttätöissä Intiassa, kuinka symboliset tulkinnat äänestämisen merkityksestä ja teinien kännykän käytön vaarallisuudesta veivät hänet hakoteille.

Antropologian päämenetelmä, etnografia, vaatii usein kuukausien tai jopa vuosien mittaisen kenttätöön. Sen aikana antropologi elää tutkimassaan yhteisössä ja tulee enemmän tai vähemmän osaksi tutkimaansa yhteisöä. Menetelmä antaa paljon vastuuta tutkijalle tutkimusinstrumentina.

Vaikka antropologi voi päästä tutkimaansa kulttuuriin syvälle, se ei välttämättä tarkoita sitä, että hän olisi täysin omaksunut paikallisen tavan merkityksellistä maailmaa ja todellisuutta. Antropologin – niin kuin monen muunkin ihmistutkijan – onkin helpompaa kuvata vaikkapa erikoisia ri-

tuaaleja, monimutkaisia uskomusjärjestelmiä, poikkeuksellisia sosiaalisia suhteita tai rönsyileviä kertomuksia kuin tulkita niiden merkityksiä. Mitä abstraktimpi ja käsitteellisempi ymmärtämisen kohde on, sitä epävarmempi tulkinta on.

Toisaalta myös tavanomaiset ilmiöt ja vakiintuneet käsitteet voidaan ymmärtää eri tavoin. Esimerkiksi oikeudenmukaisuus, kohtuus, tasa-arvo tai normaalius voivat jo antropologin omassa elinpiirissä tarkoittaa hyvinkin erilaisia asioita puhumattakaan siitä, millaisia viittauskohteita niillä on antropologille vieraammassa kulttuurissa. Siksi kenttätöissä on tärkeää pyytää haastateltavilta konkreetti-

Ihmiset osallistuvat poliittiseen mielenosoitukseen työläisten aseman parantamiseksi Chennaissa, Intiassa.

En nähnyt konkreettisia puita, koska mielessäni oli antropologisen mielikuvitukseni kasvattama abstrakti metsä.

sia esimerkkejä heidän kuvauksilleen, vaikka ”itsestään selvistä” asioista kysyminen voikin tuntua kiusalliselta.

Joskus taas asiat ovat juuri niin kuin miltä ne näyttävät, jolloin – kuten **Sigmund Freudin** kerrotaan sanoneen – sikarikin on vain sikari. Mutta myös konkretia voi olla antropologille haaste, koska tieteenalalla ollaan taipuvaisia näkemään syvempiä merkityksiä sielläkin, missä niitä ei välttämättä ole. Antropologi **Mark Hobartin** mukaan ilman arkisten asioiden syvällisiä tulkintoja antropologia olisi kuin Vatikaani ilman Jumalaa.

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tutkimus rohkaiseekin tutkijaa etsimään piilotettuja totuuksia, vallitsevia rakenteita, syvällistä symboliikkaa ja abstrakteja merkityksiä, varsinkin, jos ne sopivat tutkijan valitsemaan teoreettiseen kontekstiin. Toisinaan tämä taipumus vie tieteellisen keskustelun niin abstraktille tasolle, että sen ankkuroiminen empiirisiin havaintoihin voi olla vaikeaa, eivätkä tutkittavan yhteisön jäsenet itsekään välttämättä ymmärrä tutkijoiden tulkintoja.

Koska antropologia on pitkälti tutkimusta, jota tehdään usein kaukana tutkijan

omasta kulttuuriympäristöstä, ei ole ihme, että etnografisia ylitulkintoja tapahtuu toisinaan. Parhaimmillaan väärinymmärrykset ovat heuristisia, eli auttavat tutkijaa kokeilun kautta eteenpäin, mutta on syytä olettaa, että lukemattomat väärinymmärrykset jäävät tutkijalta huomaamatta, erityisesti, jos väärä tulkinta tukee tutkijan teoreettista lähestymistapaa.

Tämän artikkelin tarkoitus on esitellä kaksi tapausta, joissa etnografisen kenttätyöni aikana tulkintani menivät suoraan sanottuna pieleen. Niin tapahtui, koska oletin virheellisesti, että tutkimani ihmiset käyttivät käsitteitä samalla tavalla kuin minä eli symbolisesti. Runollisemmin sanottuna, en nähnyt konkreettisia puita, koska mielessäni oli antropologisen mielikuvitukseni kasvattama abstrakti metsä.

ENSIMMÄINEN VIRHE: ÄÄNESTÄMISEN MERKITYKSEN VÄÄRIN YMMÄRTÄMINEN

Olin talvella 2014–2015 kenttätyössä Intiassa kymmenen miljoonan asukkaan Chennaisa, Tamil Nadun osavaltion pääkaupungissa.

Intiassa on nykyisin lähes miljardi äänioikeutettua. Kuvassa ihmiset jonottavat äänestämään Delhissä vuoden 2009 parlamenttivaaleissa.

Tarkoitukseni oli tutkia slummien asukkaiden käsityksiä äänestämisestä, sillä toisin kuin vaikkapa Euroopassa, Intiassa köyhät ovat ahkerimpia äänestäjiä.

Olin perehtynyt aiheita käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen ja oppinut, kuinka Intian köyhille äänestäminen ei ollut vain poliittisen kannatuksen antamista ehdokkaalle, vaan sillä oli erityinen symbolinen merkitys. Se oli merkittävä ja harvinainen tasa-arvon symboli, koska lähes kaikessa muussa yhteiskunnallisessa toiminnassa köyhät jäivät rikkaiden varjoon.

Tunnistin tutkimuksista lukemistani haastattelusitaateista ylpeää demokraattista voimaantuneisuutta. Niissä köyhät äänestäjät kertoivat, kuinka äänestäminen vahvisti heidän kansalaisuuttansa ja kuinka vaalipäivänä valtiovallan oli pakko tunnustaa heidät. Näkemykset näyttivät myös olevan linjassa länsimaisen demokratian arvojen kanssa: jokainen äänestäjä oli yhtä arvokas. Huomasin toivovani, että Suomessakin suhtauduttaisiin äänestämiseen yhtä ylevästi.

Kun aloin haastatella ihmisiä eri puolilla kaupunkia, tutkimuskirjallisuus näytti heijas-

KUVAN LÄHDE: JUUKA JOUHKI

Kuvassa Jukka Jouhkin äänestämistä käsittelevän tutkimuksen eräs kenttätöalue Chennaissa, Intiassa.

tuvan selvästi ihmisten puheissa. Poliittiseen aktiivisuuteen kannustava iskulause ”Jos en äänestä, en ole olemassa valtiolle” toistui haastatteluissa erilaisissa muodoissaan.

Vaikka sain runsaasti haastatteluaineistoa ja ihmiset kertoivat mielellään vaaleista, politiikasta ja äänestämisestä, minusta tuntui, etten saanut aiheesta irti mitään, mitä ei olisi jo selvitetty. Hieman nollatutkimuksen tyyliin olin jo valmis raportoimaan, että havaintoni vastasivat aiempien tutkimusten havaintoja.

Jatkoin kuitenkin haastatteluja ja pyysin haastateltaviani kertomaan lisää siitä, kuinka äänestäminen vahvisti heidän kansalaisuuttaan. Odotin hienoja sitaatteja demokratian arvosta, mutta yllätyinkin, kuinka eri suuntaan haastattelut kääntyivät. Minulle selvisikin, että monet ihmiset ajattelivat, että äänestäminen oli hyvin konkreettisesti kytköksissä heidän oikeuksiinsa kansalaisina.

Monet haastateltavani nimittäin arvelivat, että jos he eivät äänestäisi, viranomaiset saisivat tietää asiasta. Tästä puolestaan seuraisi

se, että äänestämättä jättäneet eivät enää saisi sosiaalietuuksiaan, kuten ilmaista ruokaa, vaatteita, lääkkeitä tai koulupaikkaa perheen lapsille. Jotkut jopa pelkäsivät, että heidän kansalaisuutensa poistettaisiin kokonaan, jolloin heistä tulisi lainsuojattomia.

Äänestäminen merkitsikin haastattelemleni ihmisille paljon konkreettisemmin sitä, että he ”ovat olemassa valtiolle”. Se varmisti heidän olemassaolonsa valtion rekistereissä ja sosiaalietuuksien järjestelmässä. Tällaiset uskomukset eivät olleet syntyneet tyhjästä, vaan ehdokkaat ja heidän kannattajansa levittivät niitä mieluusti, että saisivat rohkaistua ihmisiä äänestämään – tietenkin ”oikeaa” ehdokasta.

Äänestäjiä myös kuskattiin kuorma-autoilla äänestyspaikoille ja heitä saatettiin lahjoa – tai uhkaillakin – että he äänestäisivät oikein. Haastateltavani eivät luottaneet vaalisalaisuuden pitämiseen, joten moni ajatteli, että oli parempi äänestää niin kuin heiltä toivottiin.

Yksityiskohtien kautta saamani kuva äänestämisen merkityksestä oli suorastaan päinvastainen kuin mitä olin itse aluksi olettanut.

Päinvastoin kuin itse olin olettanut, moni haastattelemani ihminen jopa ajatteli, että demokratia ei toiminut Intiassa, politiikka oli korruptoitunutta ja äänestäminen vaivalloista byrokratiaa, jota ilman elämä olisi helpompaa. Monilla äänestämiseen matkoineen ja jonotuksineen tuhlaantui kokonainen työpäivä, eli äänestäminen tarkoitti monille tulonmenetystä.

Yksityiskohtien kautta saamani kuva äänestämisen merkityksestä oli siis suorastaan päinvastainen kuin mitä olin itse aluksi olettanut, eivätkä haastattelemani ihmiset suhtautuneetkaan äänestämiseen yhtä symbolisesti kuin mitä itse oletin – tai toivoin.

TOINEN VIRHE: KUN ”VAARALLINEN” EI OLEKAAN SYMBOLISTA

Vietin vuosina 2010 ja 2012 useita kuukausia Etelä-Intian maaseudulla tavoitteenani tutkia uuden teknologisen innovaation, kännykän, sukupuolittuneita merkityksiä. Toisin sanoen

Onneksi laadukas vertaisarviointi vähentää virheiden vaaraa.

tutkin kännykän käyttöä, arvoja ja merkityksiä miesten ja naisten näkökulmasta.

Asuin eräässä kylässä, jossa haastattelin ja havainnoin ihmisiä heidän arjessaan. Pyysin ihmisiä kertomaan puhelinten hinnoista, käyttötaidoista, kännykkäetiketistä sekä kännykän työ- ja viihdekäytöstä, mutta keskustelimme myös yleisemminkin ihmisten välisistä suhteista ja kylän elämästä.

Haastattelin myös monia isiä ja äitejä, joilla oli teini-ikäisiä lapsia. Olin huomannut, että monilla nuorilla oli omat puhelimensa tai he ainakin saivat toisinaan käyttää jonkun perheenjäsenen kännykkää. Olin myös kuullut ja lukenut, että monet teinit soittelivat salaa toisilleen romanttisessa mielessä, ja näinkin toisinaan, kuinka nuoret kuljeskeliivat syrjässä katseilta ja puhuivat puhelimeen hiljaksiin. Uskoakseni monet näistä keskusteluista käytiin puhujan ihastuksen kohteen kanssa.

Tiesin myös, että Intiassa ja varsinkin Tamil Nadun maaseudulla, joka on verrattain kon-

servatiivista aluetta, vähäiseenkin nuorten vuorovaikutukseen vastakkaisen sukupuolen kanssa suhtauduttiin kielteisesti, puhumattaakaan seurustelusta tai esiaviollisista rakkaussuhteista.

Deittailu ja romanttinen fyysinen kontakti tyttöjen ja poikien välillä oli siis käytännössä kiellettyä. Kysyin haastateltaviltani usein, mitä he ajattelivat siitä mahdollisuudesta, että heidän teininsä ottaisi puhelimella yhteyttä mahdolliseen ihastukseensa. En ollut lainkaan yllättynyt, kun he kertoivat, että eivät pitäneet ajatuksesta.

Muutama vanhempi kertoi, että poikien ja tyttöjen väliset puhelut olivat ”vaarallisia”, mikä tuntuikin minusta päivänselvältä: konservatiivisessa yhteisössä nuoret uhmasivat moraalista tabua, mikä saattoi vaarantaa perheen maineen ja synnyttää ikäviä juoruja.

Vaikka olin melko varma, että olin jo tehnyt mielekkäitä – joskaan en kovin yllättäviä – tulkintoja kännykänkäytön moraalista, olin jo sopinut useita haastatteluita, jotka minun

Kännykän käyttöä Varanasissa, Intiassa (kuva vuodelta 2015).

oli vielä toteutettava. Ajattelin, että voisin käyttää loput haastatteluista siihen, että piirittäisin vielä tarkemman kuvan teinien kännykkätabusta.

Haastattelin erästä keski-ikäistä perheelistä miestä, ja kysyin, mitä mieltä hän oli teinien romanttisista yhteydenotoista. Mies vastasi kuten odotinkin: ”Se on vaarallista.” Pyysin häntä kertomaan tarkemmin. Odotin puhetta perinteiden merkityksestä, avioliiton arvosta, esiaviollisten suhteiden paheksuttavuudesta ja kenties uskonnollisistakin

normeista. Kenties hänellä olisi kiinnostavia anekdootteja perheistä, joiden nuoret olivat jääneet kiinni kännykkäromantiikasta. Mutta yllätyksekseni hän selitti, että ”vaarallinen” tarkoitti sitä, että teinien kännykän käyttö saattoi johtaa väkivaltaan.

Olin yllättänyt ja halusin tietää lisää, mutta haastateltavani ei tuntunut ymmärtävän, miksi pyysin häneltä lisätietoja niin itsestään selvästä asiasta. Tutkimusavustajani, paikallisen yliopiston antropologian opiskelija ja kyseisen miehen naapuri, selitti miehen

puolesta: Jos alhaiseen kastiin kuuluva poika soittaisi ylempikastiselle tytölle, asia voisi tulla ilmi ja johtaa pahimmillaan väkivaltaan perheiden, sukujen tai klaanien kesken. Konflikti saattaisi jopa eskaloitua laajaksi kastienväliseksi vihanpidoksi, jossa kuolisi ihmisiä. Tajusin, että ”vaarallinen” tarkoittikin fyysisesti – ei metaforisesti – vaarallista!

Juonenkäännöksi yllätti minut myös siksi, että tavallaan jo tiesin asian. Tiesin, että Intiassa kastien välillä oli jännitteitä, konflikteja ja väkivaltaakin. Tiesin myös, että tutkimaani kylän asukkaat olivat kastijärjestelmässä alhaisessa asemassa. Kaiken lisäksi tiesin senkin, että Intiassa ja hyvin vahvasti Tamil Nadussa, kastien väliset romanttiset suhteet – erityisesti sellaiset, joissa alempikastinen mies oli ylempikastisen naisen kanssa ilman sukujen siunausta – olivat harvinaisia, rajoitettuja ja paheksuttuja. Ylemmän kastin puhkaus ei sallinut alemman kastin saastuttavaa vaikutusta.

Toisinaan alempikastinen poika saattoi karata ylempikastisen tytön kanssa, mistä saattoi seurata myös paheksuttu rakkausavioliitto, jota pidettiin vastuuttomana sukujen tahdon sivuuttamisena. Nuorten ei katsottu olevan tarpeeksi kypsiä tai päteviä arvioimaan, kenen kanssa heidän tuli mennä naimisiin, ja rakkaus – vaikka sille saattoi olla paikkansa avioliitossa – nähtiin liian hatarana pohjana rakentaa vankka pohja tärkeälle liitolle.

Avioliitoista päättivät morsianten ja sulhasten vanhemmat ja sukulaiset, eivät nuoret itse, eivätkä he missään nimessä avioituneet kastien välillä. Siispä ihastukselleen puhelimessa puhuva, väärään kastiin kuuluva teinipoika saattoi tulla pahoinpidellyksi ja asia saattoi eskaloitua paljon pahemmaksi konfliktiksi.

Olin siis epäonnistunut yhdistämään pisteet lapsellisen helpossa piirrostehtävässä, jonka kuvan jo tunsin. Haastattelutilanteissa en vain päässyt irti omasta kulttuurisesta ajattelumallistani, että harmiton teinien jutustelu kännykän välityksellä olisi ”vaarallinen” muuten kuin korkeintaan symbolisessa mielessä.

VIRHEEN JA ONNISTUMISEN SUMEA RAJA

Omat erehdykseni tutkimusprosessien aikana ovat hyviä esimerkkejä siitä, kuinka samojen käsitteiden käyttö ei vielä tarkoita sitä, että käsitteet ymmärrettäisiin samalla tavalla. Omat virheeni eivät toki ole yleistettävissä antropologiaan, sillä kohdallani virheet johtuivat lähinnä liian vähäisestä kenttätyöajastani, heikosta perehtymisestäni ja ennen kaikkea kyvyttömyydestäni päästä irti omista ajattelumalleistani, jotka toki olivat osin oman tieteellisen ja kulttuuriympäristöni tulosta.

Toisaalta tapaukset kertovat myös antropologisesta onnistumisesta, koska lopulta kui-

tenkin huomasin virheeni. Silti oli kiusallisen lähellä, etten olisi huomannut virheitäni, vaan olisin raportoinut hyvin erilaisia tulkin-toja tutkimusaiheistani.

Kaksi virhettäni saakin minut miettimään, kuinka usein olen tehnyt vastaavanlaisia tulkintavirheitä, jotka ovat jääneet huomioimatta. Entä kuinka usein tieteessä ylipäätään saadaan tutkimustuloksia, jotka perustuvat ennako-oletuksia tukeviin väärinymmärryksiin, jotka tuntuvat mielekkäiltä, koska ne ovat uskollisia vakiintuneelle tavalle tulkita maailmaa?

Onneksi laadukas vertaisarviointi vähentää virheiden vaaraa. Kannattaa myös kysyä ärsyttävyydenkin uhalla ”Mitä siis käytännössä tarkoitat?” Kysymyksestä voi olla apua myös akateemisissa keskusteluissa.

Artikkeli pohjautuu Journal of Organizational Ethnography -lehdessä julkaistuun artikkeliin.

Jukka Jouhki on yhteiskuntatutkimuksen yliopistonopettaja Tampereen yliopistossa ja Suomen Antropologisen Seuran puheenjohtaja.

Jukka Jouhki puhuu aiheesta Tieteen päivillä Helsingissä 9.1.2025.